

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת פנחס, י"ז תמוז התשע"ו

הנהגה מנחה והנהגה מכילה

פרשת בני גד ובני ראובן מהווה פרק אחרון במסכת הנהגתו של משה רבנו. מכאן ואילך מתעסק משה בהכנות לקראת הכניסה לארץ ובנאומי סיכום ופרידה.

בני גד וראובן ניגשים אל משה ובפיהם בקשה: "יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֶּה לְעַבְדֶיךָ לְאֶחְזָה אֶל תַּעֲבֲרֵנוּ אֶת הַיַּרְדֵּן". תגובתו של משה רבנו מהירה וחריפה; הוא מאשים את בני גד ובני ראובן בחזרה על חטא המרגלים. הוא כה בטוח שבכך מדובר, עד שאינו מתייעץ עם הקב"ה, כפי שנהג בדילמות קודמות (פסח שני, המקושש, בנות צלפחד). בני גד ובני ראובן מבהירים מיד את כוונתם. משה אמנם מתרצה במקצת, אולם טורח לחזור על הבטחתם מילה במילה, כדי למנוע אי-הבנות. בנוסף, משה כולל בדבריו גם שתי דרישות חמורות מבני גד ובני ראובן: שבועה ("והייתם נקיים מה' ומישראל") ונדר ("הי' צא מפיכם תעשו"). אם לא די בכך משה אף מעגן את הדברים בחוזה משפטי המתנה את ירושתם בעבר הירדן במילוי התחייבותם זו. ואמנם ההלכה תופסת את סיפור בני גד ובני ראובן כפרשה משפטית, ומשתמשת בה כמקור לדיני תנאים בהלכה ולפרטי הלכותיהם. התניה זו נעשתה לעיני יהושע, אלעזר הכהן וראשי המטות. כל התנאים והסייגים הללו, עלולים לצייר את משה כמנהיג חששן המפריז בחשדותיו. הבקשה התמימה והמנומסת התפרשה בעיניו כניסיון למרד וכבריחה ממלחמת כיבוש הארץ. גם לאחר שהבהירו בני גד ובני ראובן את כוונתם, לא נחה דעתו של משה רבנו והוא לא היה מוכן לבטוח בהם עד שקשר אותם לפני מנהיגי העם בנדר, בשבועה ובתנאי.

השוואת תגובתו של משה רבנו כאן ליחסו לעם בראשית דרכו כמנהיג, מעלה הרהורים עצובים. בתחילת דרכו נתן משה רבנו אמון בלתי-מסויג בבני ישראל. כך למשל: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רַד הָעֵד בְּעַם פְּנֵי הָרְסוּ אֶל ה' לְקִאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב... וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הָרַסְיָי כִּי אֶתָּה הָעֵד וְתָה בְּנוֹ לְאִמִּי הַגִּבַּל אֶת הָהָר וְקִדְשָׁתוֹ". למשה ברור כי די לומר לעם פעם אחת שההר קדוש כדי שיימנעו מלעלות בו. בפרשתנו התהפכו היצרות. בני גד ובני ראובן מבינים ואומרים במפורש כי בעיניהם דבר משה הוא ציווי מפי ה'. מבחינתם די בכך כדי להבטיח את קיום הציווי. אולם משה כבר אינו מסתפק בכך. משה מבין כעת היטב כי ה"אתה העדתה בנו" של לפני 40 שנה, אין בו משום ערובה ש"לא יוכל העם לעלות".

הסיבה לשינוי שהתחולל במשה איננה נעוצה בו, אלא בעם שאותו הנהיג. פעם אחר פעם נחל משה אכזבה מהעם: חטא העגל, קברות התאוה, קורח ועדתו, פרשת המרגלים ועוד. את מלוא מרירותו ואכזבתו מהעם מבטא משה בנאום פרידתו מעם ישראל: "מִמְקִרִים הֵייתֶם עִם ה' מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם". עם זאת, אין לתלות את חשדנותו של משה ויחסו אל העם רק באכזבות הקשות שנחל בשנות מנהיגותו. חשדנותו מבטאת גם את עומק התהום שנפערה בין משה לדור החדש והצעיר. הוא אינו מבין את הדור החדש ומתקשה לתקשר עמו וגם הם אינם מבינים אותו. המכנה המשותף שהיה למשה עם דור יוצאי מצרים נעלם עם הכחדתו של אותו דור. ביטוי לפער הזה ניתן לראות בחטא מי מריבה. התקשורת של משה רבנו עם בני הדור השני לקויה. עונשו של משה במי מריבה, שלא להיכנס לארץ, אינו רק תגובה על החטא, אלא תוצאה ישירה של אותו אירוע. הפער שנתגלה במי מריבה הבהיר כי משה רבנו אינו מתאים עוד להמשיך להנהיג את העם ולהכניסו לארץ. הגרי"ד סולובייצ'יק אפיין את תלונות בני ישראל בדור הראשון. הוא כותב כי העימותים בין דור יוצאי מצרים למשה רבנו לא היו פוליטיים או אידאולוגיים (לבד ממחלוקת קורח, שאליה יש להתייחס בנפרד). איש לא ערער על הנהגתו של משה. הוויכוחים והעימותים היו רק מחאות ותלונות על מצוקות גשמיות – רעב, צמא ופחד. אפילו עגל הזהב לא נוצר על רקע של משיכה לעבודה זרה, אלא כתגובה אינסטינקטיבית לפחד שנפל על בני ישראל כשמצאו עצמם כשה אובד בשממה ללא משה. עימותי הדור השני עם משה רבנו הם כבר בעלי אופי שונה.

משה קיבל מהקב"ה תכנית מסוימת של חלוקת הארץ לשבטים, והנה חלק מהעם מגבש לעצמו תכנית אלטרנטיבית. אין כאן מצוקה גשמית, קושי או פחד, אלא חשיבה עצמאית. פתאום יש מי שמעז להטיל ספק ולהציע משהו אחר. לבני הדור הזה יש דעה. הם שואלים, מתווכחים ובאים עם הצעות משלהם. משה רגיל לציות מוחלט של העם לדבריו. עד כה הוא לא נאלץ להצדיק ולהסביר את דבריו.

משה רבנו, מודע לתמורה שחלה בבני ישראל, ולכן מנסח בהתאם את תפילתו לה' למציאת מנהיג לבני ישראל: "יִפְקֹד ה' אֶל קִי הָרוּחַ וְלִכְלֹ בֶּשֶׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה". רש"י מסביר: "אלקי הרוחות" למה נאמר? אמר לפניו: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה. מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו."

התכונה החשובה ביותר הנדרשת ממנהיג הדור השני היא היכולת להתמודד עם הדעות השונות, הרבות והמגוונות שישנן כעת בעם ישראל. משה נבחר בזכות יכולתו הרגשית להכיר את צורכי העם ולהזדהות עם מכאוביו, ולא בגלל יכולתו האינטלקטואלית להתמודד עם דעות שונות. הנהגת יוצאי מצרים חייבה רגישות והזדהות, ואילו הנהגת בניהם מצריכה הבנה והכלה של דעות עצמאיות ומגוונות, תכונה שאינה קיימת, כנראה, אצל משה רבנו.

הרב ד"ר משה פינצ'וק, ראש המרכז למורשת ישראל, המכללה האקדמית נתניה

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של יושרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

